

УДК 94:352:342.9.03|(477.83-21)"16/17"-047.37
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863.1/22.166847>

Наталія П'ЄХ,
orcid.org/0000-0002-3087-4871
магістр архівознавства,
здобувач відділу історії середніх віків
Інституту українознавства імені Івана Крип'якевича
Національної академії наук України,
завідувач науково-реставраційного відділу
Державного історико-архітектурного заповідника у м. Жовкві
(Жовква, Україна) n.pjech@gmail.com

ГЕНЕЗА АДМІНІСТРАТИВНО-РОЗПОРЯДЧИХ ФУНКЦІЙ ЖОВКІВСЬКОГО ЗАМКУ УПРОДОВЖ XVII–XVIII СТОЛІТЬ

У статті окреслено роль замку в системі місцевого самоврядування Жовкви, наведений перелік його ключових адміністративно-розпорядчих функцій упродовж XVII–XVIII ст. у межах дії норм Магдебурзького права. Метою статті є визначення рівня правового, соціально-економічного та регуляторного впливу цього інституту влади на розвиток міста, а також дослідження генези підходів власників до управління та їх ролі в соціально-економічних процесах у Жовкві, у розбудові цілої низки архітектурних об'єктів загальноміського користування, у фінансовій підтримці місцевого населення, національних меншин, чернечих орденів. Характеризуються зміни функцій Жовківського замку наприкінці XVIII ст., коли із запровадженням нового суспільно-політичного устрою внаслідок Поділів Польщі в дію введені нові законодавчі норми Австро-Угорської імперії. Власне, із того часу статус досліджуваного об'єкта зводиться виключно до першочергових житлово-побутових функцій. Таким чином, у статті зроблені висновки щодо визначальної ролі замку у функціонуванні міського простору Жовкви, продекларованого статусом «приватного» міста.

Ключові слова: Жовква, замок, Магдебурзьке право, Станіслав Жолкевський, Ян III Собеський, Костянтин Собеський, Якуб Собеський, Міхал Казімеж Радзівіл.

Nataliya PIEKH,
orcid.org/0000-0002-3087-4871
Magistr Dgr. of Archival Studies
applicant of the department of history of the Middle Ages
I. Kryp'iakevich Institute of Ukrainian Studies NAS of Ukraine,
head of the scientific and restoration department
Historical and Architectural Reserve in Zhovkva
(Zhovkva, Ukraine) n.pjech@gmail.com

THE GENESE OF ADMINISTRATIVE-SETTLEMENT FUNCTIONS OF THE ZOVKVA CASTLE FOR THE 17-18TH CENTURIES

The article outlines the role of the castle in the system of local government in Zhovkva, a list of its key administrative and regulatory functions during the 17–18th centuries with in the norm of the Magdeburg Law. The purpose of the article is to determine the level of legal, socio-economic and regulatory influence of this institute of power on the development of Zhovkva, as well as the study of the genesis of owners' approaches to the city management. The fundamental point in the study of this scientific problem was the determination of a whole range of primary sources that were produced in and outside the Zhovkva Castle, which had a direct bearing on urban life in general and individual institutions of government, in particular. This made it possible to characterize the differences in the administrative structure of Zhovkva in comparison with other cities that operated on the basis of Magdeburg Law, determining the influence of the owner of the castle on their election, the list of duties, status, etc.

The authority of the castle owners during the 17–18th centuries is separately illustrated in the social and economic processes in the town, the development of a number of architectural objects, financial support of the local population, national minorities, monastic orders.

The article describes the changes in the functions of the Zhovkva Castle at the end of the 18th century, when the introduction of a new socio-political system as a result of the Polish divisions introduced new legislative norms of the Austro-Hungarian Empire. Actually, since then, the role of the object under study is reduced to housing and household functions. Thus, the article concludes in relation to the defining role of the castle in the functioning of Zhovkva's urban space. To a greater extent, such a mixed authoritarian-democratic type of government, formed in the vast majority of private cities of Rzeczpospolita, has shown itself to be quite successful, which was difficult to operate without the financial support of the owners.

Key words: Zhovkva, the Castle, Magdeburg Law, Stanislav Zholkevskiy, Jan III Sobieski, Konstantin Sobieski, Jakub Sobieski, Michal Kazimierz Radziwil.

Постановка проблеми. Жовква – приватне місто-резиденція, у якому на початку її історичного функціонування сформувався своєрідний тип управління, що ґрунтувався на нормах Магдебурзького права в симбіозі з правовими засадами, притаманними для магнатських землеволодінь. Ці зміни мали безпосередній вплив на формування міського середовища, його соціально-економічний і соціокультурний розвиток. Незважаючи на законодавчо закріплені вольності самоуправління, ключову роль у всіх сферах життєдіяльності Жовкви відігравали власники замку. Їхній статус, фінансові можливості, освіченість, мистецькі смаки мали визначальний вплив на вигляд міста в цілому. Центром прийняття законодавчих норм, що регулювали суспільно-правовий устрій у Жовкві, у міщан асоціювався із замком, який залишався сталим інститутом влади в особі власників і урядників, що діяли від їх імені практично до кінця XVIII ст. Суб'єктивні впливи на систему міського самоврядування мали доволі багато рис, спільних для більшості господарів замку, проте існували й суттєві відмінності, продиктовані суспільно-політичними та соціально-економічними обставинами й процесами як у місті, так і в державі в цілому. Власне, дослідження етапів формування замкової політики управління міським простором дає можливість реконструювати управлінську структуру Жовкви, визначивши ступінь впливу дідичів.

Аналіз досліджень. Тема генези адміністративно-правового устрою Жовкви в XVII–XIX ст. та ролі в цих процесах власників міста окремо не розроблялася дослідниками, проте окремі факти із цього приводу викладені в роботах Садока Баронча, Стефана Гонсьоровського, Миколая Недзьвецького, Мар'яна Осінського. Найбільш ґрунтовною в цьому плані є праця С. Баронча (Barącz, 1852, 1877), яка побачила світ у двох редакціях. Дослідник на основі широкого спектра доступних йому першоджерел зумів укласти докладну хронологію Жовкви, яка охоплює події від початку будівництва міста й завершується 1771 р. Доповнив цю тематику цілою низкою задокументованих фактів періоду XVII–XVIII ст. С. Гонсьоровський (Gašiorowski, 2001), хоча його наукові зацікавлення тяжіли радше до вивчення формування стосунків між християнами і євреями в той час. Окремі відомості щодо адміністративно-розпорядчих функцій Жовківського замку викладені в працях Миколая Недзьвецького (Niedźwiecki, 1908) і Мар'яна Осінського (Osiński, 1933).

Поряд з історіографічними напрацюваннями дослідників важливим є вивчення цієї проблеми

в аспекті опрацювання первинних адміністративно-розпорядчих джерел, продукованих у стінах замку й поза ним. У своїй переважній більшості це привілеї й інші розпорядчі документи, що регулювали загальноприйняті суспільно-правові відносини в місті (AGAD. Dokumenty pergaminowe. Sygn. 8337; Ibidem. Zbiór Czołowskiego, Sygn. 396, 397; AP w Krakowie. Oddział na Wawelu. Varia. Sygn. 82; ЦДІАЛ України. Ф. 6. Оп. 1. Спр. 14; Там само. Ф. 146. Оп. 88. Спр. 273, 557), статус церков (ЛННБ. Відділ рукописів. Спр. О/і 3827), монастирів (AGAD. Dokumenty pergaminowe. Sygn. 8703), шпиталів (ЦДІАЛ України. Ф. 9. Оп. 1. Спр. 65), національних меншин (AGAD. Dokumenty pergaminowe. Sygn. 7148; ЦДІАЛ України. Ф. 146. Оп. 85. Спр. 1903; Там само. Ф. 146. Оп. 88. Спр. 559) і діяльність цехів (ВКС МНК. Dokumenty pergaminowe. Sygn. 1239–1241, 1249), замкові фінансово-господарські документи (AGAD. Zbiór Czołowskiego. Sygn. 400–403; НГАБ. Ф. 694. Оп. 7. Д. 282, 2475, 2612).

Метою статті є визначення рівня правового, соціально-економічного та регуляторного впливів господарів замку на розвиток Жовкви, а також дослідження генези їх підходів щодо управління містом.

Виклад основного матеріалу. Коронний гетьман Речі Посполитої, Станіслав Жолкевський (Prochaska, 1927), закладаючи власне приватне місто наприкінці XVI ст., прагнув до повноцінної реалізації місцевого самоврядування. Це значно спрощувало управління міським простором, регламентуючи чітко законодавче регулювання соціально-правових відносин між мешканцями, міськими урядниками й самим власником. Свідченням цього є початок ведення Жовківських урядних книг ще з 1601 р. (Barącz, 1852: 12), незважаючи на те, що локаційний привілей надано Зигмундом III двома роками пізніше, 22 лютого 1603 р. (Barącz, 1852: 12). Того ж 1601 р. обрано першого вйта – Павла Щасливого (Łoza, 1931: 253), придворного будівничого Жолкевських, фактично з того часу вже діяли міські самоврядні уряди. Документ офіційно підтверджував локацію Жовкви на Магдебурзькому праві, легітимізуючи утворення низки міських управлінських і судових інституцій. Поза тим офіційно узаконювалося спорудження замку й інших споруд у місті, які на той час уже перебували на стадії зведення, установлювалися дати чотирьох ярмарків щорічно. Власне, останні відігравали ключову роль в економічному розвитку тогочасних міст, будучи неодмінним атрибутом їх процвітання. Кожен із чергових власників (роди Жолкевських, Собеських, Радзівілів) різними шляхами намагався

отримати від королівських осіб розширення привілеїв для власних міст, і Жовква не була винятком.

Як згадувалося вище, система жовківського міського самоврядування дещо відрізнялася від класичної схеми більшості міст, що діяли на Магдебурзькому праві; це добре простежується на безпосередньому впливі власника на вибір міських урядників. Тому й не дивно, що замок уособлював не лише маєток власників, а й асоціювався в міщан із вищою контролюючою, судовою й розпорядчою інстанцією. У Жовкві впроваджувалася посада міського старости, вибір котрого безпосередньо залежав від діда міста. У його обов'язки входило проведення щорічних виборів до органів місцевого самоврядування, контроль за справами. Адміністративні та судові функції цивільно-правового характеру здійснювали радники, 4 особи, які почергово виконували обов'язки бургомістра каденцією в один квартал. Одного з них призначав власник, унаслідок чого він першим вступав на цю посаду. Війтівсько-лавницький уряд здійснював розгляд кримінально-процесуальних проваджень. Першого призначав власник міста, а інших сімох лавників обирали щорічно з міщан за національно-релігійними квотами.

Єдиним незалежним виборним органом, на склад якого не впливали господарі замку, була колегія «12 мужів», до складу якої входили купці й ремісники в однаковій кількості. Вони здійснювали регулювання ремісничо-купецьких відносин, контроль за якістю продукції, точністю ваг тощо.

Найбільш активний вплив на міські процеси здійснювався за часів Яна Собеського, власника Жовкви з 1661 р. Особливо яскраво це простежується в пізній королівській період його перебування на троні Речі Посполитої. 11 березня 1693 р. (ЦДІАЛ України. Ф. 6. Оп. 1. Спр. 14) Ян III надав Жовкві новий привілей на підтвердження всіх прав і привілеїв, отриманих містом раніше. Пізніше дію цього документа засвідчили його сини, королевичі Костянтин і Якуб Собеські. Зокрема, у ньому йшлося про надання євреям права обиратися на урядні посади. Власник ввів нові суворі правила пожежної й збройної безпеки Жовкви, призначивши відповідальних за це міських урядників і цехи. Привілей запроваджував новий порядок проведення щорічних ярмарок, так, їхня кількість із 6 зменшувалася до 3. Також документ визначав перелік місць під мурами для розташування рибних і м'ясних яток, установлювалися суворі правила пивоваріння й гуральництва, введено обов'язкове навчання для дітей тощо (Barącz, 1852: 130–136). Зміст привілею ілюструє безпрецедентний вплив господаря замку,

Яна III, практично на всі сфери функціонування міського середовища Жовкви. Цю практику також засвідчують книги касових видатків королівської каси, що велись у Жовківському замку в другій половині XVII ст. (AGAD. Zbiór A. Czołowskiego. Sygn. 400–403). Зокрема, у них ідеться про грошову підтримку міщан у будівництві власних помешкань і розвитку власного дрібного «підприємництва». Окрім того, із замкової каси фінансувалися шпиталі, монастирі, будівництво окремих громадських об'єктів. Зокрема, у 1687 р. видано значну суму на спорудження міської ратуші (AGAD. Zbiór Czołowskiego. Sygn. 402: 105, 115). Таким чином, магістрат залишав за собою лише адміністративно-судові та контролюючі функції, натомість усі важливі рішення у сфері продукування законодавчих норм належали власникові Жовківського замку.

Більш-менш класична система управління Жовквою функціонувала до 1728 р., коли власником Жовківських маєтностей став королевич, брат Костянтина, Якуб Людвік Собеський, який на короткий час прибув до міста, щоб прийняти нову власність. Саме тоді повністю змінено місцеву адміністрацію шляхом утворення нової інституції *найвищої ради Жовківського замку* (Barącz, 1852: 154). До її складу ввійшли члени духовних орденів і високоповажні мешканці міста. Достеменно не відомо, якими функціями її було наділено, проте найімовірніше це був наглядовий орган, який поза обов'язками в місті здійснював контроль над усіма землеволодіннями королевича поза Жовквою. Безпосереднє урядування маєтностями, починаючи від господарювання королевичів, здійснювали генеральні комісари, які проживали в замку. До їх обов'язків поза управлінням дібрами входила координація міського середовища від імені власника. 15 січня 1728 р. новий комісар і адміністратор Жовківської волості Франциск Лада, який фактично керував містом, видав розпорядження з дев'яти пунктів до магістрату, яким установив новий порядок формування влади в місті. Бургомістри під час передачі своїх повноважень мали складати письмовий звіт про видатки й залишки сум у міській казні, лавники – обиратися в присутності всіх мешканців міста. Для урядування прибутками й видатками призначалися скарбник із помічником, а охороною брам і міста відали 6 ціпаків і нічний бургомістр. Запроваджувалося скрупульозне регулювання міських заборгованостей перед шляхтою (Gašiorowski, 2001: 77–78). Таким чином, бачимо, що навіть урядники, які діяли від імені господаря замку, мали

широкі повноваження щодо запровадження законодавчих норм.

Дещо згодом, 7 лютого 1739 р., нова дідишка Жовківських володінь, княжна Марія Кароліна де Бульйон, ввела ще одну посаду – генерального коменданта фортець на своїх маєтностях у Жовкві, Золочеві й Поморянах. Тоді ж призначено капітана Яна Готфріда Маранського, якому надано широкі повноваження щодо забезпечення порядку в цих містах, утримання фортечних укріплень, доріг і мостів на передмістях (AGAD. Dokumenty pergaminowe. Sygn. 8337; Gašiorowski, 2001: 84).

Значне посилення контролю над міським самоврядуванням із боку Жовківського замку простежується й за часів Міхала Казімежа Радзівіла. Вступивши в права на нові землеволодіння, які перебували в значних фінансових труднощах, він одразу запровадив уряд капітана гарнізонних військ, в обов'язки якого входив безпрецедентний контроль за всіма справами в місті та решті маєтностей. Із джерел дізнаємось імена двох капітанів гарнізонних військ – Якуба фон Берга (1747–1753 рр.) і Якуба Фричинського, призначеного в 1753 р. (Gašiorowski, 2001: 92–94). Відомостей щодо дати звільнення останнього немає, імовірно, він виконував ці обов'язки до смерті М. К. Радзівіла в 1762 р.

У 1746 р. князь видав розпорядження щодо зміни терміну обирання членів ради на каденцію до 4-х років (до того – на один рік), а бургомістри почали виконувати свої функції по чергово по одному року (Gašiorowski, 2001: 92).

Складна та неконтрольована ситуація, що склалася в Речі Посполитій у 50-х рр. XVIII ст., посилення безладу й зростання злочинності, 9 жовтня 1756 р. спонукали М. К. Радзівіла універсалом із Варшави ввести в місті суворі покарання, установивши смертну кару навіть за злочини середньої тяжкості (Barącz, 1852: 171–172). Із 1759 р. М. К. Радзівіл доволі рідко приїжджав до Жовкви, крім того, будучи зайнятим складними політичними й державними справами, значно послабив контроль за Жовківськими маєтностями, унаслідок чого прибутки міста стрімко впали, замок не мав змоги сплачувати статутні суми громадським установам і боргові зобов'язання за позиками. Відсутність фінансової допомоги власника маєтностей, складна та нестабільна суспільно-політична ситуація, відсутність управлінського центру, який розташовувався в Жовківському замку, призвели до глибокого занепаду міста.

Кардинальні зміни функцій Жовківського замку відбулися 24 червня 1772 р. Власне тоді, згідно з договором від 5 червня 1772 р., між

Пруссією, Австрією й Росією відбувся перший поділ Польщі, після чого до Галичини увійшли австрійські війська. 3 жовтня 1772 р. універсалом оголошено австрійську владу на новій території імперії, яка тепер стала називатися Галичиною в складі Львівського, Белзького та західної частини Подільського й Волинського воєводств (Niedźwieski, 1908: 71). Цим документом ліквідоване приватне володіння містами, знівелювані всі привілеї, надані раніше королями, власниками міста й місцевою владою. Норми Магдебурзького права, старі закони поступово замінені австрійськими. Адміністративно-розпорядчі, контролюючі функції Жовківського замку були повністю втрачені, хоча в місті ще до 1784 р. обирали вїта, радників і лавників, однак їх повноваження вже суттєво обмежувалися державою (Barącz, 1852: 176). Тоді обов'язки вїта виконував Крістіан Токарський, обраний у 1771 р. на 9 років, старостою був Адам Юзефович (Barącz, 1852: 176). Після оголошення австрійської влади в Жовкву вступили австрійські військові частини, розташувались у домініканському монастирі.

Відповідно до ординації 1783 р. у містах створювалися нові виборні органи – міські відділи, які обиралися соціальною верхівкою, а ті – магістратськими радниками на чолі з бурмістром. До XIX ст. каденція бурмістра становила 4 роки, а з початку XIX ст. ця посада стала пожиттєвою. До повноважень міського відділу входив нагляд за діяльністю магістрату. Ситуація змінилася в 1805 р., коли міські відділи були позбавлені права обирати радників магістрату, натомість їх призначали органи влади. Відтоді магістрати повністю перетворені на державні органи, які формувалися шляхом прямого призначення (Gašiorowski, 2001: 104).

Унаслідок цих подій Жовківський замок (а інакше кажучи, його власники) повністю втратив багатовіковий адміністративно-правовий і економічний контроль над містом, залишивши за собою лише права на приватні володіння. Зважаючи на те, що лівова частка прибутків, яка отримувалася за рахунок міських податків, була завжди втрачена, фінансове становище власників замку теж суттєво погіршилося. У 1787 р. рішенням австрійського уряду князя Кароля Станіслава Радзівіла (власника замку) оголошено банкрутом, наявні в його власності 11 міст із замками, палацами, прилеглими землями й фільварками роздані кредиторам на аукціоні. Того ж року Жовківський замок перейшов у володіння генерального комісара володінь Радзівілів в Австрійській імперії А. Йозефовича. Загалом ця родина володіла ним до 1847 р. Далеко не пишний стан колись ключо-

вої будівлі в місті за цей відрізок часу детально характеризують два інвентарні описи з 1840 (П'єх, 2010: 503–519) і 1846 рр. (Bernatowicz, 2009: 104–125). Міські оборонні мури з іншим нерухомим майном у місті передані магістрату в рахунок погашення боргових зобов'язань Радзівілів. Таким чином, замок повернувся до своїх первісних житлово-побутових функцій.

У 1784 р. Жовква отримала статус адміністративного центру округу, до якого входили 4 міста – Белз, Любачів, Рава Руська й Сокаль, 17 містечок і 267 сіл. Першим старостою Жовківського округу обрано Франциска Герінга (Gašiorowski, 2001: 129).

Висновки. Отже, як засвідчує наведений вище фактологічний матеріал, домінуючий вплив на місто замок зберігав упродовж майже двох сотень років, незважаючи на дію норм магдебурзького права, закріплював за собою вищі законодавчі, адміністративно-розпорядчі та судові функції. Це простежувалося не лише в квотах на виборні посади, а й у регуляторній політиці щодо всіх

сфер міського середовища. Особливо активні впливи дідичів простежуються на час становлення та розбудови Жовкви в XVII ст. Значною мірою такі підходи були виправданими, адже без належного фінансування, яке місто отримувало із замкової скарбниці, самостійне функціонування мало б доволі скромний вигляд. Ті прибутки, які надходили від податків і ярмарків, не покривали витрат на утримання міського господарства (чого не можна сказати, наприклад, про Львів, який теж функціонував на підставі тих самих норм магдебурзького права, проте маючи статус «вільного міста»), не перебували в приватних руках. Також важливим фактором на користь авторитарно-демократичного типу управління міста стали тотальні зовнішні загрози. Тому для таких малих міст, як Жовква, «розумний контроль», захист, безпека та фінансова підтримка з боку власника стали не лише запорукою сталого розвитку, а й, як засвідчують джерела часів Яна III, розквіту й активної розбудови.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. ЛННБ (Львівська національна наукова бібліотека України імені В. Стефаника). Відділ рукописів. Спр. О/І 3827.
2. НБ ЛНУ ім. І. Франка (Наукова бібліотека Львівського національного університету ім. І. Франка). Відділ рукописних, стародрукованих та рідкісних книг імені Ф. П. Максименка. Спр. 601/III–624/III.
3. НГАБ (Національні гістарычны архіў Беларусі). Ф. 694. Оп. 7. Д. 282.
4. НГАБ. Ф. 694. Оп. 7. Д. 2475.
5. НГАБ. Ф. 694. Оп. 7. Д. 2612.
6. П'єх Н. Інвентарний опис Жовківського замку 1840 року. Жовква крізь століття. Жовква: «Растр-7» 2010. Вип. 1. С. 503–519.
7. ЦДІАЛ України (Центральний державний історичний архів України у м. Львові). Ф. 6. (Галицький земський суд, м. Галич, Галицької землі, Руського воєводства). Оп. 1. Спр. 14.
8. ЦДІАЛ України. Ф. 9. (Львівський градський суд, м. Львів, Львівської землі, Руського воєводства). Оп. 1. Спр. 65.
9. ЦДІАЛ України. Ф. 69 (Магістрат м. Жовкви). Оп. 1. Спр. 1–60.
10. ЦДІАЛ України. Ф. 146 (Галицьке намісництво, м. Львів). Оп. 85. Спр. 1903.
11. ЦДІАЛ України. Ф. 146. Оп. 88. Спр. 273.
12. ЦДІАЛ України. Ф. 146. Оп. 88. Спр. 557.
13. ЦДІАЛ України. Ф. 146. Оп. 88. Спр. 559.
14. AGAD (Archiwum główne akt dawnych). Dokumenty pergaminowe. Sygn. 7148.
15. AGAD. Dokumenty pergaminowe. Sygn. 8337.
16. AGAD. Dokumenty pergaminowe. Sygn. 8703.
17. AGAD. Zbiór A. Czołowskiego. Sygn. 396.
18. AGAD. Zbiór A. Czołowskiego. Sygn. 397.
19. AGAD. Zbiór A. Czołowskiego. Sygn. 400.
20. AGAD. Zbiór A. Czołowskiego. Sygn. 401.
21. AGAD. Zbiór A. Czołowskiego. Sygn. 402.
22. AGAD. Zbiór A. Czołowskiego. Sygn. 403.
23. AGAD. Zbiór A. Czołowskiego. Sygn. 404.
24. AP w Krakowie (Archiwum Państwowe w Krakowie). Oddział na Wawelu. Varia. Sygn. 82.
25. Barącz S. Pamiątki miasta Żółkwi. Lwów, drukiem P. Pillara, 1852.
26. Barącz S. Pamiątki miasta Żółkwi. Drugie wydanie. – Lwów: nakładem autora, 1877.
27. Bernatowicz T. Królewska rezydencja w Żółkwi w XVIII wieku. “Ad Villam Novam”. Warszawa, 2009, T. 2.
28. BKC MNK (Biblioteka Książat Czartoryskich, Muzeum Narodowy w Krakowie). Dokumenty pergaminowe. Sygn. 1239.
29. BKC MNK. Dokumenty pergaminowe. Sygn. 1240.
30. BKC MNK. Dokumenty pergaminowe. Sygn. 1241.
31. BKC MNK. Dokumenty pergaminowe. Sygn. 1249.
32. Gašiorowski S. Chrześcijaństwo i Żydzi w Żółkwi w XVII i XVIII wieku. Kraków, 2001.

33. Niedźwiecki M. Z przeszłości Żółkwi. Lwów: nakł. autora z drukarni «Polonia», 1908.
34. Osiniski M. Zamek w Żółkwi. Lwów: nakł. Towarzystwa opieki nad zabytkami sztuki i kultury we Lwowie, 1933.
35. Prochaska A. Hetman Stanisław Żółkiewski. Warszawa: wydawnictwo Kasy im. Mianowskiego, Instytutu Popierania Nauki, 1927.
36. Łoza S. Słownik architektów i budowniczych Polaków oraz cudzoziemców w Polsce pracujących. Warszawa: wydawnictwo Kasy im. Mianowskiego, Instytutu Popierania Nauki, 1931, s. 253.

REFERENCES

1. Lvivska nacionalna naukova biblioteka Ukrainy imeni V. Stefanyka (LNNBU). [The Lviv National Vasyl Stefanyk Scientific Library of Ukraine], department of manuscripts, File O/I 3827 [In Polish].
2. Naukova biblioteka Lvivskoho natsionalnoho universytetu imeni I. Franka [Scientific library Ivan Franko Lviv National University]. F. P. Maksimenko Department of handwritten, old printed and rare books, Files 601/III–624/III. [In Polish].
3. Natsyyanal'ny gistorychny arkhiv Belarusi [National Historical Archives of Belarus]. F. 694, Inventory 7, File 282. [In Polish].
4. NGAB. [National Historical Archives of Belarus]. F. 694, Inv. 7, F. 2475 [In Polish].
5. NGAB [National Historical Archives of Belarus]. F. 694, Inv. 7, F. 2612 [In Polish].
6. Piekh N. Inventarnyi opys Zhovkivskoho zamku 1840 roku [Inventory description of the Zhovkva castle in 1840]. Zhovkva through centuries, 2010, Pulb. 1, pp. 503–519. [In Ukrainian].
7. LDIAUL. Tsentralnyi derzhavnyi istorychnyi arkhiv Ukrainy u m. Lvovi [Central State Historical Archive of Ukraine in Lviv]. F. 6, Inv. 1, F. 14. [In Polish].
8. LDIAUL. [Central State Historical Archive of Ukraine in Lviv]. F. 9, Inv. 1, F. 65. [In Polish, in Latin].
9. LDIAUL. [Central State Historical Archive of Ukraine in Lviv]. F. 69, Inv. 1, Files 1–60. [In Polish, in Latin].
10. LDIAUL. [Central State Historical Archive of Ukraine in Lviv]. F. 146, Inv. 85, F. 1903. [In Polish].
11. LDIAUL. [Central State Historical Archive of Ukraine in Lviv]. F. 146, Inv. 88, F. 273. [In Polish].
12. LDIAUL. [Central State Historical Archive of Ukraine in Lviv]. F. 146, Inv. 88, F. 557. [In Polish].
13. LDIAUL. [Central State Historical Archive of Ukraine in Lviv]. F. 146, Inv. 88, F. 559. [In Polish].
14. Archiwum Główny Akt Dawnych [Central Archives of Historical Records]. Parchment documents, Sygn. 7148. [In Polish].
15. AGAD. [Central Archives of Historical Records]. Parchment documents, sygn. 8337. [In polish, in Latin].
16. AGAD. [Central Archives of Historical Records]. Parchment documents, sygn. 8703. [In polish, in Latin].
17. AGAD. [Central Archives of Historical Records]. Collection of A. Czołowski, sygn 396. [In Polish].
18. AGAD. [Central Archives of Historical Records]. Collection of A. Czołowski, sygn. 397. [In Polish].
19. AGAD. [Central Archives of Historical Records]. Collection of A. Czołowski, sygn. 400. [In Polish].
20. AGAD. [Central Archives of Historical Records]. Collection of A. Czołowski, sygn. 401. [In Polish].
21. AGAD. [Central Archives of Historical Records]. Collection of A. Czołowski, sygn. 402. [In Polish].
22. AGAD. [Central Archives of Historical Records]. Collection of A. Czołowski, sygn. Zbiór A. Czołowskiego, sygn. 403. [In Polish].
23. AGAD. [Central Archives of Historical Records]. Collection of A. Czołowski, sygn. Zbiór A. Czołowskiego, sygn. 404. [In Polish].
24. Archiwum Państwowe w Krakowie [State Archives in Crakow]. A branch on Wawel, varia, sygn. 82. [In Polish].
25. Barącz S. Pamiątki miasta Żółkwi. [Souvenirs of the city of Zhovkva]. Lviv, Print by P. Pillera, 1852. [In Polish].
26. Barącz S. Pamiątki miasta Żółkwi. [Souvenirs of the city of Zhovkva]. Second edition. – Lviv: by the author, 1877. [In Polish].
27. Bernatowicz T. Królewska rezydencja w Żółkwi w XVIII wieku. “Ad Villam Novam” [The royal residence in Żółkiew in the 18th century. «Ad Villam Novam»]. Warsaw, 2009, T. 2.
28. Biblioteka Książat Czartoryskich, Muzeum Narodowy w Krakowie [The Czartoryski Princes Library, the National Museum in Crakow]. Parchment documents, sygn. 1239. [In Polish].
29. BKC MNK, parchment documents, sygn. 1240. [In Polish].
30. BKC MNK, parchment documents, sygn. 1241. [In Polish].
31. BKC MNK, parchment documents, sygn. 1249. [In Polish].
32. Gąsiorowski S. Chryścijananie i żydzi w Żółkwi w XVII i XVIII wieku [Christians and Jews in Żółkiew in the 17th and 18th centuries], Crakow, 2001, [In Polish].
33. Niedźwiecki M. Z przeszłości Żółkwi [From the past of Zhovkva] Lviv 1908. [In Polish].
34. Osiniski M. Zamek w Żółkwi [Castle in Zhovkva]. Lviv, 1933, 149 s. [In Polish].
35. Prochaska A. Hetman Stanisław Żółkiewski [Hetman Stanisław Żółkiewski] Warsaw, 1927. [In Polish].
36. Łoza S. Słownik architektów i budowniczych Polaków oraz cudzoziemców w Polsce pracujących [Dictionary of architects and builders of Poles and foreigners working in Poland] Warsaw, 1931. [In Polish].